

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
імені ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА ЕРГОТЕРАПІЇ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Фізична терапія у геронтології та геріатрії»

Назва курсу	Фізична терапія у геронтології та геріатрії
Адреса викладання курсу	ЛДУФК імені Івана Боберського, вул. Черемшини, 17
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	факультет фізичної терапії та ерготерапії, кафедра фізичної терапії та ерготерапії
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	22 – охорона здоров'я, спеціальність 227 – фізична терапія, ерготерапія
Освітня програма	Фізична терапія, ерготерапія
Кількість кредитів	5 - 150 год., із них 50 аудиторних: 16 годин лекцій, 34 години практичних занять і 100 години самостійної роботи
Формат курсу	очний
Рік підготовки	- 5, семестр - 1
Компонент освітньої програми	нормативний
Дні занять	відповідно до графіку навчального процесу
Консультації	в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю)
Мова викладання	українська
Форма контролю	іспит
Викладачі курсу	завідувач кафедри фізичної терапії та ерготерапії, д-р біол. наук, професор Коритко Зоряна Ігорівна; професор кафедри фізичної терапії та ерготерапії, д-р мед. наук Мазепа Марія Андріївна
Контактна інформація викладачів	"kafedra FTiE" kafedraftie@gmail.com тел. сл.: (032)276-89-85; (032)261-19-37
Сторінка курсу	

Опис дисципліни

Сучасний стан вимагає високої професійної підготовленості фахівців з фізичної терапії та ерготерапії. Навчальний курс «Фізична терапія у геронтології та геріатрії» передбачає створення у студентів бази глибоких знань з сучасних уявлень про старість і старіння; розуміння вікових інволютивних змін у всіх системах та органах у людей літнього та старечого віку; розуміння особливостей перебігу у цих вікових категоріях соматичних захворювань; вміння оцінити стан систем організму та здоров'я у людей літнього та старечого віку з метою можливої корекції патологічних процесів та порушень засобами фізичної терапії та ерготерапії; вміння обґрунтувати необхідність, передбачити ефект від реабілітаційного втручання та оцінити його. Цей курс також має на меті дати студентам розуміння факторів, які впливають на протікання фізіологічних процесів у людей геронтологічного віку, і факторів, які піддаються корекції, для створення підґрунтя у підтримці здоров'я осіб цих вікових категорій, у профілактиці захворювань та сприянню активному довголіттю. Обсяг дисципліни – 5 кредитів ЄКТС, підсумовується іспитом.

Курс « Фізична терапія у геронтології та геріатрії» розроблено з урахуванням вимог до змісту підготовленості фахівців галузі *охорона здоров'я спеціальності фізична терапія, ерготерапія*

Мета курсу – сформувати у майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я загальні та фахові компетентності, визначені у освітньо-професійній програмі, для розуміння клінічного діагнозу, розуміння основних інволюційних процесів фізіологічних систем організму при старінні; особливостей перебігу захворювань різних систем у людей літнього та старечого віку; знання про засоби і методи фізичної реабілітації в геронтології та особливості застосування засобів, форм, рухових режимів, лікувальної фізичної культури та фізіотерапії; поняття про фактори, які визначають здоров'я людей геронтологічного віку та їх активне довголіття.

Завдання курсу – познайомитися із сучасними уявленнями про старість і старіння, основними гіпотезами та теоріями старіння та з організацією геріатричної служби в Україні; сформувати у студентів уявлення про функціональні зміни, які виникають у всіх системах організму при старінні; познайомитись особливостями перебігу захворювань різних систем у людей літнього та старечого віку; сформувати поняття про здоров'я у старості та про фактори, які визначають здоров'я людей геронтологічного віку і активне довголіття; засвоїти особливості впливу фізичної активності на організм людей літнього та старечого віку з врахуванням рівня їх функціонального стану з метою збереження та поліпшення їх здоров'я; познайомитися із особливостями фізичної реабілітації у осіб літнього та старечого віку; оволодіти методами і навиками з обстеження хворих осіб літнього та старечого віку із різними нозологіями та складання індивідуальних програм фізичної реабілітації

Об'єктом дослідження – фізична терапія у геронтології та геріатрії.

Навчальний контент

Назви змістових тем	Розподіл годин				Результати навчання. Знати:
	разом	л.	пр.	с.р.	
Тема № 1. Геронтологія - наука про старість і старіння.	10	2	2	6	<ul style="list-style-type: none"> - розділи геронтології; - короткий історичний нарис науки; - загальні закономірності та теорії старіння; - види старіння: сповільнене (ретардоване) патологічне (прискорене), передчасне (прогерія); - біологічний вік чоловіків і жінок
Тема № 2. Основи загальної геріатрії. Геріатрична допомога.	10	2	2	6	<ul style="list-style-type: none"> - старіння і хвороба; - старіння основних функціональних систем організму; - клінічний прояв інволюційних процесів, уявлення про хвороби «старіння»; - організація геріатричної допомоги; - загальний догляд за особами літнього та старечого віку
Тема № 3. Поняття про здоров'я в старості. Активне довголіття.	10	2	2	6	<ul style="list-style-type: none"> - методи дослідження рівня здоров'я осіб літнього та старечого віку; - адаптація до старості; - спосіб життя і його значення для протікання процесів старіння та активного довголіття; - фізична активність в практиці геріатрії та профілактиці старіння
Тема № 4. Особливості перебігу захворювань серцево судинної системи у осіб літнього і старечого віку.	17	1	6	10	<ul style="list-style-type: none"> - вікові фізіологічні зміни в серцево-судинній системі; - хвороби ССС та особливості перебігу: <ul style="list-style-type: none"> - артеріальної гіпертензії - атеросклерозу - ішемічної хвороби серця - стенокардії - аритмії - інфаркту міокарда - хронічної серцевої недостатності

					- особливості фізичної терапії при захворюваннях ССС
Тема № 5. Особливості перебігу захворювань дихальної систем у осіб літнього і старечого віку.	15	1	4	10	- вікові фізіологічні зміни органів системи дихання; - хвороби системи дихання та особливості перебігу: - хронічного бронхіту - ХОЗЛ - бронхіальної астми пневмонії - особливості фізичної терапії при захворюваннях дихальної системи
Тема № 6. Особливості перебігу захворювань сенсорних систем у осіб літнього та старечого віку.	12		2	10	- вікові особливості сенсорних систем у осіб літнього та старечого віку; - захворювання органів зору та слуху пацієнтів геронтологічного віку; - порушення стану вестибулярного апарату у людей літнього та старечого віку; - фізична терапія при захворюваннях сенсорних систем
Тема № 7. Особливості перебігу та фізична терапія при захворюваннях опорно-рухового апарату у осіб літнього та старечого віку.	14	2	4	8	- вікові фізіологічні зміни опорно-рухового апарату у осіб літнього віку; - захворювання опорно-рухового апарату у осіб геронтологічного віку; - гімнастику для суглобів для людей літнього та старечого віку; - особливості фізичної терапії у хворих геронтологічного віку при остеохондрозі шийного, грудного та поперекового відділів хребта
Тема № 8. Особливості перебігу та фізична терапія при захворюваннях нервової системи у осіб літнього старечого віку.	14	2	4	8	- вікові фізіологічні зміни нервової системи; - судинні захворювання головного мозку; - хворобу Паркінсона; - хворобу Альцгеймера; - захворювання психіки у пацієнтів літнього та старечого віку;

					- фізична терапія при захворюваннях нервової системи у людей літнього та старечого віку
Тема № 9. Особливості перебігу та фізична терапія при шлунково-кишкового тракту у осіб літнього віку.	12	2	2	8	- вікові особливості травної системи; - особливості перебігу захворювань шлунково-кишкового тракту у людей геронтологічного віку; - особливості фізичної терапії при захворюваннях шлунково-кишкового тракту у людей літнього та старечого віку
Тема № 10. Особливості перебігу та фізична терапія при хворобах сечостатевої системи у осіб літнього і старечого віку.	11	1	2	8	- вікові особливості сечостатевої системи у осіб геронтологічного віку: - хронічна ниркова інфекція, - сечокам'яна хвороба, - аденома простати,; - нетримання сечі; - фізична терапія при захворюваннях сечостатевої системи у осіб літнього та старечого віку
Тема № 11. Вікові особливості ендокринної системи та фізична терапія при захворюваннях ендокринної системи та обміну речовин у осіб літнього віку.	13	1	2	10	- вікові особливості та захворювання ендокринної системи у осіб геронтологічного віку; - особливості фізичної терапії при захворюваннях ендокринної системи та обміну речовин у осіб літнього та старечого віку
Тема № 12. Особливості захворювань системи крові та кровотворення у осіб літнього та старечого віку.	12		2	10	- вікові особливості системи крові та кровотворення у людей геронтологічного віку; - імунітет у людей літнього та старечого віку; - фізична терапія при захворюваннях системи крові та кровотворення
Усього:	150	16	34	100	

Очікувані результати навчання

Після завершення цього курсу студент буде **вміти**:

Після завершення цього курсу студент буде вміти :	Компетентності
<ul style="list-style-type: none"> - проводити діагностику і реабілітаційне обстеження пацієнтів літнього та старечого віку; - передбачати можливий розвиток ускладнень та вміти надавати невідкладну допомогу; - здійснювати спостереження і моніторити стан окремих органів і систем, а також здоров'я загалом у осіб літнього та старечого віку; - аналізувати стан здоров'я у осіб літнього та старечого віку, особливості стану його функціональних систем, розуміти клінічний діагноз з метою побудови індивідуальної програми реабілітаційного втручання; - вміти трактувати патологічні процеси та порушення і обґрунтувати застосування для їх корекції придатних засобів фізичної терапії; - передбачити ефект від 	<p>ІК. Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, пов'язані з фізичною терапією та ерготерапією, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням положень, теорій та методів медико-біологічних, соціальних, психолого-педагогічних наук.</p> <p>ЗК1. Здатність до аналізу медичних, соціальних та особистісних проблем на основі біопсихосоціальної моделі обмежень життєдіяльності (МКФ).</p> <p>ЗК2. Здатність виявляти, формулювати і вирішувати проблеми пацієнта/клієнта, застосовуючи у практичній діяльності базові знання, клінічне та рефлексивне мислення.</p> <p>ЗК3. Здатність оцінювати, критично обговорювати та застосовувати результати наукових досліджень у практичній діяльності.</p> <p>ЗК7. Здатність ефективно працювати у складі мультидисциплінарної команди.</p> <p>ЗК9. Здатність адаптуватися та знаходити оптимальне рішення у нових ситуаціях, співпрацюючи з пацієнтом/клієнтом і членами мультидисциплінарної команди.</p> <p>СК 01. Здатність пояснити пацієнтам, клієнтам, родинам, членам міждисциплінарної команди, іншим медичним працівникам потребу у заходах фізичної терапії, ерготерапії, принципи їх використання і зв'язок з охороною здоров'я.</p> <p>СК 02. Здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції.</p> <p>СК 03. Здатність трактувати патологічні процеси та порушення і застосовувати для їх корекції придатні засоби фізичної терапії, ерготерапії.</p>

<p>реабілітаційного втручання та оцінити його</p>	<p>СК 05. Здатність провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця практичну діяльність з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, неврології та нейрохірургії, кардіології та пульмонології, а також інших областях медицини.</p> <p>СК 06. Здатність виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії та/або ерготерапії: спостереження, опитування, вимірювання та тестування, документувати їх результати (додаток 3).</p> <p>СК 07. Здатність допомогти пацієнту/клієнту зрозуміти власні потреби, обговорювати та пояснювати зміст і необхідність виконання програми фізичної терапії та ерготерапії.</p> <p>СК 08. Здатність ефективно реалізовувати програму фізичної терапії та/або ерготерапії.</p> <p>СК 09. Здатність забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям та потребам пацієнта/клієнта.</p> <p>СК 10. Здатність проводити оперативний, поточний та етапний контроль стану пацієнта/клієнта відповідними засобами й методами (додаток 3) та документувати отримані результати.</p> <p>СК 12. Здатність надавати долікарську допомогу під час виникнення невідкладних станів.</p> <p>СК 13. Здатність навчати пацієнта/опікунів самообслуговуванню/догляду, профілактиці захворювань, травм, ускладнень та неповносправності, здоровому способу життя.</p>
---	--

Пререквізити

Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з анатомії, фізіології, патанатомії, патфізіології, основи медичних знань, пропедевтики внутрішніх захворювань; успішного опанування такими навчальними дисциплінами: «Вступ до реабілітації», «Внутрішні та хірургічні хвороби (за профілем спрямування)», «Обстеження, методи оцінювання та контролю при порушенні діяльності дихальної і серцево-судинної системи», «Методика і техніка класичного та лікувального масажу», «Обстеження та методи оцінки

опорно-рухового апарату», «Терапевтичні вправи», «Фізична реабілітація в неврології», «Клінічний і реабілітаційний менеджмент при порушеннях опорно-рухового апарату», «Травматологія та ортопедія», «Основи нетрадиційних методів оздоровлення».

Навчальні методи та техніки

Під час викладання курсу будуть використовуватися лекції, презентації (ілюстрація, демонстрація), розповіді, пояснення, розв'язування ситуаційних задач, дискусія, колаборативне навчання, практико-орієнтоване навчання.

Необхідне обладнання

персональний комп'ютер, загальноживані комп'ютерні програми і операційні системи, проектор, простір реабілітаційних та геріатричних відділень та кабінетів.

Політика оцінювання

Політика щодо відвідування:

- відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали;
- за наявності об'єктивних причин (напр.: хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування тощо) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу.

Політика щодо академічної доброчесності:

- списування під час контрольних робіт і складання заліків, іспитів та інших контрольних форм перевірки заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів);
- мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час підготовки практичних завдань в процесі заняття.

Умови допуску до підсумкового контролю:

- відвідування (або відпрацювання) усіх занять;
- відвідування баз ознайомчої практики;
- наявність конспекту лекції чи самопідготовки;
- активна участь у практичних заняттях (відповіді на запитання, доповнення);
- вчасне виконання домашніх завдань з самостійної роботи;
- складання підсумкових тестів за змістовним модулем.

Умови щодо дедлайнів та перескладання:

- роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів);
- перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (напр.: участь у змаганнях, конференціях тощо) і оцінюється без зниження оцінки.

Критерії оцінювання

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

Види роботи	Модуль 1		Модуль 2		Сума
	Успішність	Бали	Успішність	Бали	
Усне опитування (середня оцінка)	3,0-3,5	7	3,0-3,5	6	13
	3,6-3,9	8	3,6-3,9	7	15
	4,0-4,3	9	4,0-4,3	8	17
	4,4-4,5	10	4,4-4,5	9	19
	4,6-5,0	11	4,6-5,0	10	21
Оформлення практичних занять (кількість)	5	7	4	6	13
	9	9	8	8	17
Самостійні роботи	3 роботи	8	3 роботи	9	17
	6 робіт	12	6 робіт	14	23
Підсумкове тестування (кількість правильних відповідей)	24-25	9	24-25	9	18
	26-29	10-12	26-29	10-12	20-24
	30-32	13-15	30-32	13-15	26-30
	33-36	16-17	33-36	16-17	32-34
	37-40	18	37-40	18	36
Сума балів та оцінка за модуль	задовільно	31-37	задовільно	30-37	61-74
	добре	38-44	добре	38-44	36-88
	відмінно	45-50	відмінно	45-50	90-100

Максимальна сума балів, отримана за модулі (1/2 балів упродовж семестру)	Максимальна сума балів за результатами відповіді під час екзамену	Максимальна сума балів
50	50	100

Максимальна кількість балів за модулі – 100 балів (100%).

Мінімальна кількість балів, за якою модулі вважають зданими – 61 бал (61%).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
68-74	D	
61-67	E	задовільно
35-60	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Основна:

1. Актуальні питання геронтології і гериатрії у практиці сімейного лікаря / За ред. Ю. В. Вороненка, О. Г. Шекери, Л. А. Стаднюка – К.: Видавець Заславський О.Ю., 2015. – 530с.
2. Ахаладзе Н.Г. Биологический возраст человека. Оценка темпа старения. Оценка состояния здоровья и жизнеспособности / Н.Г. Ахаладзе, Л.М. Ена. – LAP LAMBERT Academic Publishing, OmniScriptum GmbH&Co.R.G., Deutschland, 2015. – 224 с. 5
3. Вогралик В.Г. Клиническая гериатрия: В.Г. Вогралик / Сборник статей. — Горький: Б.и., 1976. — С. 126—139.
4. Внутрішні хвороби. За редакцією Є.М.Нейка.-К.: Здоров'я,2004.-752
5. Дворецкий Л.И. Справочник по диагностике и лечению заболеваний у пожилых. / Л.И. Дворецкий, Л.Б. Лазебник — М.: Новая волна Оникс, 2000. — 543 с.
6. Дисевецкая И.А. Основы физиологии обмена вещества эндокринной системы в старости / И.А. Дисевецкая. – М., 2004. – 159 с.
7. Коркушко О.В. Передчасне старіння. - Київ, 2004. – 211 с.
8. Коркушко О.В., Чеботарьов Д.Ф. Колінковський В.Г. / Гериатрія в терапевтичній практиці. - Київ: Здоров'я, 1993. - 840с.
9. Мухін В.М. Фізична реабілітація. – Київ : Олімп. л-ра, 2007.- 472 с. 17 2.
10. Марченко О.К. Основы физической реабилитации. – К.: Олимпийская литература, 2012. – 528 с.
11. Павловський О.М. Биологический возраст человека / О.М. Павловський, 2008. – 217 с.
12. Пинчук И.Я. Общие понятия о реабилитации пожилых людей / И.Я. Пинчук. – К., 2007. – 183 с.
13. Наказ МОЗ України № 128 від 19. 03. 2007 р. «Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Пульмонологія». Середюк Н. М. Госпітальна терапія.- Київ, 2003 р.
14. Старение и двигательная активность / Под ред. С. Джесси Джоунс, Дебры Дж. Роуз – К.: Олимпийская литература, 2012. – 440с. 29. Чайковская В.В. Геронтология и гериатрия: учебник для студентов, врачей и социальных работников / В.В. Чайковская; под ред. А.А. Аканова. – Алматы, 2013. – 424 с.
15. Фещенко Ю. І. Хронічні обструктивні захворювання легень: проблемні питання // Нова медицина - 2005.- №1 - С. 18 - 20.
16. Чайковская В.В. Здоровье людей пожилого возраста: учебное пособие / В.В. Чайковская, Л.В. Егорова. – Алматы, 2013. – 248 с.
17. Чеботарев Д.Ф., Коркушко О.В. Гериатрия в клинической практике. Киев, 2001. – 355 с.
18. Чоботарев Д.Ф. Гериатрия в клинике внутренних болезней: учеб. пособие./ Д.Ф. Чоботарев.- К.: Здоров'я, 1977. — 304 с.

Допоміжна:

1. Агафонова О. Особливості фізичної реабілітації при хворобі Паркінсона / О. Агафонова, О. Білянський // Спортивна наука України. – 2014. - №3 (61). – С. 7-11.
2. Амосов Н. М. Эксперимент по преодолению старости / Н. М. Амосов // М.: АСТ; Донецк: Сталкер. – 2003. – 130с.
3. Амосова К.М. Кардіологія (в 2-х томах). Київ, Здоров'я, 2002.
4. Артемьев Д. В. Современный подход к лечению начальных стадий болезни Паркинсона / Д. В. Артемьев // Журнал неврологии и психиатрии. –2005. –№1 1. – С. 55
5. Асташенко О. «Упражнения для внутренних органов при различных заболеваниях», Вектор, 2009 г.

6. Атеросклероз у практиці лікаря – профпатолога: навч. посібн. / І.О. Парпалей, О.П. Яворовський, О.О. Карлова, С.П. Луговський. – К.: ВД «Авіцена», 2016. – 152 с.
7. Баевский Р. М. Оценка адаптационных возможностей организма и риск развития заболеваний / Р. М. Баевский, А. И. Берсенева. – Москва : Медицина, 1997. - 25 с.
8. Беркибоев С.Ф. Гипертоническая болезнь у пожилых. – Киев, 2006. – 293 с. 6. Булич Э.Г. Здоровье человека: Биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в ее стимуляции/ 7. Висьнавська-Рошковська К. Новая жизнь после шестидесяти / К. Висьнавська-Рошковська. – М., 2009. – 189 с.
9. Боднар П.М., Приступок О.М.,Щербак О.В. та ін. Ендокринологія. К.: Здоров'я, 2002. – 512 с.
10. Браверман Л.И. Болезни щитовидной железы / Л.И. Браверман .Пер. с англ. В.И. Кандрора и др. — М.: Медицина, 2000. — С. 117—140, 173—194.
11. Волчок В. В. Система збереження та зміцнення здоров'я нації / В. В. Волчок, В. П. Корнійчук, Л. П. Корнійчук, К. Д. Хом'як. – Київ : МП Леся, 2007. – 120 с Н.И.Швец, А.В.Пидаев, Т.М.Бенца и др. Неотложные состояния в клинике внутренней медицины. Киев, 2006. – 752 стр.
12. Ганджа Ш.М., Коваленко В.М.,Шуба Н.М. та ін. Внутрішні хвороби. К.: Здоров'я, 2002. – 992 с.
13. Герцен Г.І., Остапчук М.П., Спіридон В., Форух А. Травматологія літнього віку. Кн..II – К: Друкар, 2005. – 120 с.
14. Герцен Г.І., Процик А.І., Остапчук М.П., Малкові Амір. Травматологія літнього віку. Кн..I. – Київ: Сталь, 2003. – 170 с.
15. Дайджерс Р. Иммуитет: как укрепить оборону / Р. Дайджерс. – Москва : Ридерз Дайджерс, 2014. – 320 с.
16. Децик Ю. І. Пропедевтика внутрішніх хвороб // К.:Здоров'я, 2000 р.
17. Дубровский В. И. Массаж при болезни Паркинсона (дрожательный паралич). Методика массажа / В. И. Дубровский. – Режим доступа : http://www.infox.ru/03/body/2012/11/27/UEzda_na_vyelosipyed.phtml
18. Єфіменко П.Б. Техніка та методика масажу: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту]./ П.Б. Єфіменко. – Х.: ХНАДУ, 2013. – 296 с.
19. Климова В. Человек и его здоровье / В. Климова. – М., 2011. – 226 с. 12.
20. Куцериб Т. Анатомія людини з основами морфології : навч. посіб. / Тетяна Куцериб, Мирослава Гриньків, Федір Музика. – Львів : ЛДУФК, 2019. – 86 с.
21. Лазарева Е.Б. Физическая реабилитация при хирургическом лечении вертеброгенных пояснично-крестцовых синдромов. – Киев: Издательско-полиграфический центр «Экспресс», 2012. – 327 с. 16.
22. Лімб М. Биология старения / М. Лемб. – М., 2006. – 307 с.
23. Корнюхина Е. Ю. Методы медицинской реабилитации болезни Паркинсона / Е. Ю. Корнюхина // Физиотерапия, бальнеотерапия и реабилитация. – 2013 – № 3. – С. 21-24.
24. Коритко З. І. Роль біологічної регенерації у адаптаційних процесах / Коритко З. І. // Адаптационные стратегии живых систем : тез. докл. науч.-практ. конф. – Київ, 2012. – С. 57.
25. Коритко З. І. Фізіологія кровообігу. Фізіологія серцевої діяльності. Фізіологія кровоносних судин : лекція / Коритко З. І. - Львів, 2020. - 13 с.
26. Коритко З. І. Фізіологічна характеристика втоми та відновлення. Засоби відновлення : лекція / Коритко З. І. - Львів, 2020. - 11 с.

27. Коритко З. І. Вплив засобів фізичної реабілітації на якість життя хворих при ревматоїдному артриті / З. І. Коритко, Р. М. Поник, О. В. Купріненко // Експериментальна та клінічна фізіологія і біохімія. – 2019. – № 4. – С. 45–52.
28. Ликов О.О., Середенко Л.П., Добровольська Н.О. Лікувальна фізкультура при внутрішніх хворобах: Практикум. – Донецьк: Дон. держ. мед. ун-т, 2002. – 163 с.
29. Лікувальна фізична культура. Підручник/ В.С. Соколовський, Н.О. Романова, О.П. Юшковська. – Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2005. – 234 с. – (Б-ка студента-медика).
30. Лікувальна фізична культура : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2015. – 33 с.
31. Марченко О. К. Фізична реабілітація з травмами і захворюваннями нервової системи / О. К. Марченко. – К. : Олімпійська література, 2006. – 196 с.
32. Медична реабілітація. Підручник. Під. Ред.. Сокрута В.М. Яблчанського М.І. 2015 р. 576
33. Медико-біологічні основи фізичної терапії, ерготерапії ("Нормальна анатомія" та "Нормальна фізіологія") : навч. посіб. / Мирослава Гриньків, Тетяна Куцериб, Станіслав Крась, Софія Масєвська, Федір Музика. – Львів : ЛДУФК, 2019. – 146 с.
34. Музика Ф. Рухова активність осіб похилого віку України та Польщі / Федір Музика, Назарій Куриш // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини / за заг. ред. Євгена Приступи. – Львів, 2013. – Вип. 17, т. 4. – С. 105 – 110.
35. Музика Ф. В. Серцево-судинна система : лекція з навчальної дисципліни "Анатомія людини" / Музика Ф. В. - Львів, 2019. - 12 с.
36. Нодель М. Р. Болезнь Паркинсона: от исследований к клинической практике. 9-й Международный форум по болезни Паркинсона 30 апреля 2010, Мюнхен, Германия / М. Р. Нодель // Неврологический журнал. – 2011. – Т. 16, № 2. – С. 60–62.
37. О कोरोков А. Н. Диагностика болезней органов дыхания. – М.: Медицина, 2000. – 447 с.
38. Основи реабілітації, фізіотерапії, лікувальної фізичної культури і масажу /За ред. В.В. Клапчука, О.С. Полянської. – Чернівці: Прут, 2006. – 208 с.
39. Паснок О. Загальний огляд нервової системи. Головний і спинний мозок / Олександр Паснок. – Львів, 2017.
40. Паснок О. Кровообіг головного та спинного мозку. Синдроми ураження окремих артерій мозку / Олександр Паснок. – Львів, 2017.
41. Палеев Н. Р. Болезни органов дыхания: Руководство для врачей. Москва: Медицина, 2000. – 726 с.
42. Пархотик И.И. Физическая реабилитация при заболеваниях органов брюшной полости /И.И.Пархотик. – Киев: Олимпийская литература, 2003. – 224 с.
43. Патогенетический двигательный режим при заболеваниях нервной системы / [Е. Г. Дубенко, А. Я. Браславец, Я. В. Пишель и др.] / под ред. Е. Г. Дубенко, А. Я. Браславеца. – К. : Здоров'я, 1983. – С. 83–100.
44. Пешкова О.В. Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів: [навчальний посібник] / О.В. Пешкова. – Харків: СПДФО Бровін О.В., 2011. – 312 с.
45. Пістун І. П. Працездатність та здоров'я людини : навчальний посібник / І. П. Пістун, М. К. Хобзей, Г. В. Сілін. – Львів : Афіша, 2003. – 280 с.
46. Поворознюк В.В. Захворювання кістково-м'язової системи в людей різного віку (вибрані лекції, огляди, статті): У 4-х томах. Т. 4 / В.В. Поворознюк. – К., 2014. – 672 с.
47. Поворознюк В.В. Менопауза и остеопороз. Женское здоровье. / В.В. Поворознюк, Н.В. Григорьева //— 2002. — № 5. — С. 50—55.
48. Поворознюк В.В. Остеопороз у населення України: Роль вітаміну D, кальцію та інших мікроелементів / В.В. Поворознюк, Н.В. Григор'єва, Н.І. Балацька // Медико-

- гідрогеохімічні чинники геологічного середовища України. – К.: Видавничий дім «Букрек», 2015. – 77 с.
49. Подкользин А.А. Старенне, долголетие и биоактивация / А.А. Подкользин, В.И. Донцов. – М., 2009. – 183 с.
 50. Применение лечебной физкультуры у пациентов с болезнью Паркинсона: пособие для врачей / И.Н. Карабань, Н.В. Карабань, Н.В. Карасевич, Е.Н. Аксенова. – Фармацевтическая компания «Сандоз», 2013. – 26 с.
 51. Психологические аспекты работы с пожилыми людьми: Учебное пособие / В.В. Чайковская, А.К. Ешманова, А.К. Абикулова, Л.А. Алмагомбетова, К.К. Куракбаев, Т.И. Вялых, К.У. Рахметова. – Алматы, 2015. – 135 с.
 52. Свінціцький А.С., Яременко О.Б., Пузанова О.Г. та ін.. Ревматичні хвороби та синдроми. Довідник. К.: «Книга-плюс», 2006. – 680 с.
 53. Суббота Ю. В. Оздоровчі рухові програми самостійних занять фізичною культурою і спортом : практ. посіб. / Ю. В. Суббота. – Київ : Кондор, 2011. – 163 с.
 54. Тарасюк В. С. Медсестринство в геронтології, геріатрії і паліативній медицині : [підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. I-III рівнів акредитації] / В. С. Тарасюк, Г. . Кучанська ; ред. В. С. Тарасюк. — Київ : Медицина, 2013. — 648 с. : мал., табл., схеми.
 55. Швець Н.І., Підаєв А.В., Бенца Т.М. та ін. Еталони практичних навиків з терапії. Київ, Главмеддрук, 2005, 540 с.
 56. Шмелев Е. И. Хроническая обструктивная болезнь легких // Пульмонология, избранные вопросы. - 2001.-№2.-С. 1 - 9.
 57. Шологон Р.П. Лікувальна фізкультура при сечокам'яній хворобі. [монографія] / Р.П. Шологон. – Дрогобич: «Коло», 2004. – 146 с.
 58. Эндокринная система, спорт и двигательная активность/ Ред. У.Дж. Креммер, А.Д. Рогол; пер. с англ. И.Андреев. – Киев: Олимпийская литература, 2008. – 600 с. 19.
 59. Internal medicine. I. Cecil, Russell L. (Russell La Fayette), 1881–1965. II. Goldman, Lee, MD. III. Ausiello, D. A. IV. Title: Textbook of medicine.
 60. Paluska Scott A. Physical state of health physical activity / Scott A. Paluska, Thomas L. Schwenk // Sport Medicine, 2000. – Vol. 29, № 3. – P. 167-180.

Електронні ресурси інтернет:

<http://www.geront.kiev.ua/scgg/okfpoda.htm>
<http://antiaging.org.ua/>
<https://abilis.com.ua/korysna-informatsiia/korysni-internet-resursy.html>
<http://www.nbuuv.dov.ua/>
<http://www.nlm.nih.gov/>
<http://studentam.net>
<https://www.hopkinsarthritis.org/patient-corner/diseasemanagement/rehabilitation-management-rheumatoid-arthritis-patients/#ref10>
<http://www.medbook.net.ru/21.shtml>
<http://www.rehabilitology.ru/>
<http://www.vertigo.ru>
<http://www.parkinson.org/>
<http://www.parkinson.spb.ru/>
<http://www.movementdisorders.org/>
<http://www.strokeassociation.org/>
<http://www.stroke.org/>
<http://www.alz.org/>
<http://www.alzforum.org/>
<http://www.alz.uci.edu/>
<http://www.sleepfoundation.org/>